

Wstęp

Ostatnie lata pokazały, że technologie informacyjno-komunikacyjne są istotną i integralną częścią funkcjonowania większości z nas zarówno w życiu prywatnym, jak i zawodowym. Z tego względu zrozumienie mechanizmów ich wpływu na człowieka umiejscawia związane z nimi zagadnienia w obszarze zainteresowań psychologii. Pomimo wciąż rosnących wskaźników statystycznych korzystania z sieci oraz ciągłego rozwoju nowych technologii, takich jak na przykład technologie mobilne, nie wszyscy korzystamy z nich w ten sam sposób. Zróżnicowanie postaw ludzi wobec technologii informacyjno-komunikacyjnych jest czymś naturalnym, nie musimy przecież tak samo ich oceniać, czy też wykazywać zbliżonych tendencji do ich akceptowania. Jednak zauważalne stają się, że u podłoża tych różnic przestają leżeć czynniki strukturalne czy też społeczno-kulturowe. Wraz z upowszechnianiem się technologii obserwowalne różnice w coraz większym stopniu są bowiem uwarunkowane indywidualnie.

Różnice indywidualne w zakresie gotowości do przyjmowania i korzystania z technologii mają coraz większe znaczenie dla naszego funkcjonowania w życiu prywatnym i w obszarze zawodowym. Dwie ostatnie dekady przyniosły znaczne pogłębienie i poszerzenie roli technologii w naszym codziennym funkcjonowaniu. Ostatni rok tylko tę tendencję uwidocznił i przyspieszył. Epidemia Covid-19, którą przyniósł nam rok 2020, to bowiem czas, w którym technologia stała się dla wielu z nas jedyną drogą wykonywania pracy, edukacji czy też podtrzymywania kontaktu z innymi.

Poszerzanie wiedzy o gotowości technologicznej jest jednak istotne nie tylko z perspektywy psychologii, która zyskuje w postaci tej koncepcji nowe narzędzie umożliwiające lepsze zrozumienie przyczyn dążenia do lub

unikania technologii. Istotną grupą odbiorców wiedzy dotyczącej uwarunkowań ludzkich postaw wobec technologii są bowiem wszelkiego rodzaju decydenci, projektanci oraz specjaliści w obszarze zarządzania zasobami ludzkimi. Współczesne technologie stają się coraz bardziej złożone, wciąż też ewoluują – wiedza o wymiarach gotowości technologicznej może im pomóc we wdrażaniu ich w taki sposób, aby odpowiadać na zindywidualizowane potrzeby w zakresie gotowości technologicznej. Uwzględnianie w swoich działaniach zróżnicowania odbiorców w zakresie podejścia i postaw wobec technologii sprzyjać będzie także uzyskiwaniu wyższej akceptacji technologii, co przyczyni się do jej szybszego i skuteczniejszego wdrażania. Dotyczy to technologii wykorzystywanych w codziennym życiu, ale przede wszystkim technologii w pracy zawodowej, gdzie decyzyjność jednostki jest znacznie ograniczona. W kontekście pracy zawodowej wiedza o uwarunkowaniach indywidualnych poszczególnych pracowników może natomiast ograniczyć ryzyko negatywnych konsekwencji pracy z technologiami, takich jak technostres czy wypalenie zawodowe. Sposób wykorzystywania technologii kształtuje nasze możliwości komunikacyjne, wpływa na relacje społeczne, gwarantuje nam dostęp do wiedzy i informacji, a w szerszej perspektywie, co pokazuje wiele współczesnych badań, determinuje także nasze samopoczucie, samoocenę i tożsamość. Nakłada to na projektantów technologii dużą odpowiedzialność, o której powoli zaczyna się otwarcie dyskutować.

Diagnoza poziomu gotowości technologicznej nie służy etykietowaniu odbiorców – osoby o różnym poziomie tej cechy po prostu stanowią część populacji. Niemniej jednak wiedząc, że nasycenie technologiami naszego środowiska rośnie, posiadanie wiedzy o poziomie gotowości wobec technologii może pomóc lepiej te technologie projektować, a także wdrażać – biorąc pod uwagę odmienne, bo oparte na unikaniu lub dążeniu do technologii preferencje jednostki. Wiedza o poziomie gotowości technologicznej stanowi więc rodzaj wskazówki pokazującej możliwości i ograniczenia danej osoby, a także pozwalającej na dopasowanie przez pracodawcę, projektantów czy też innych decydentów działań do tych indywidualnych cech.

Rozpoczynając badania nad zjawiskiem gotowości wobec technologii, uświadomiłam sobie, że może mieć ona także duże znaczenie dla rozwoju

psychologii jako dziedziny. W ostatnich latach, wraz z rozwojem telepsychologii oraz aplikacji mobilnych umożliwiających interwencje psychologiczne, ewoluuje sposób świadczenia usług przez psychologów. Zmianom ulega nie tylko sam sposób działania w obrębie dziedziny, podlegają im także ludzie, których samopoczucie, dobrostan, ale też tożsamość przeobrażają się pod wpływem interakcji z technologią. Tymczasem we współczesnej psychologii konteksty teoretyczne interakcji z technologiami informacyjno-komunikacyjnymi wciąż jeszcze stanowią temat stosunkowo rzadko poruszany. Celem tej książki jest więc także umiejscowienie zagadnień gotowości wobec technologii w kontekście psychologii jako nauki oraz dziedziny praktyki. Odnosząc się do tego pierwszego obszaru, będę się starała pokazać wzajemne przenikanie teorii psychologicznych do dziedziny, jaką jest interakcja człowiek-komputer (*human-computer interaction, HCI*), ale także dokonać przeglądu dorobku cyberpsychologii i nowych, dopiero powstających obszarów badań naukowych takich jak *user experience (UX)* oraz nurt technologii pozytywnej. Zakładam, że dzięki temu uda mi się umiejscowić konstrukt gotowości wobec technologii w szerszym kontekście teoretycznym i pokazać, jak ewoluowały teorie w obszarze interakcji człowiek-komputer. Prezentując wyniki badań walidacyjnych skali do pomiaru gotowości technologicznej, mam nadzieję na rozpowszechnienie tego konstruktu i narzędzia do jego pomiaru nie tylko wśród badaczy, ale też praktyków zarówno w obszarze psychologii, jak również specjalistów zarządzania zasobami ludzkimi czy też projektantów technologii.

Książka podzielona została na trzy części. Pierwsza z nich, obejmująca rozdziały 1–3, dotyczy kontekstów gotowości wobec technologii. Celem tej części jest naszkicowanie szerokiego obrazu cech technologii, obszarów badań relacji człowieka i technologii, a także omówienie tej interakcji na poziomie społecznym i kulturowym. Druga część książki koncentruje się na przedstawieniu pojęcia gotowości wobec technologii oraz analizie tego konstruktu z perspektywy psychologii. Celem jest umiejscowienie badań nad gotowością technologiczną w ramach dorobku teoretycznego modeli akceptacji technologii oraz zmiennych indywidualnych, determinujących charakter relacji człowieka z technologią. W tej części przedstawiony zostanie także przegląd badań w obszarze gotowości technologicznej. Trzecia część

książki koncentruje się natomiast na możliwościach pomiaru zmiennej jaką jest gotowość wobec technologii. W ramach dwóch ostatnich rozdziałów prezentuję wyniki badań walidacyjnych polskiej wersji skali do badania gotowości technologicznej. Omawiam także możliwości praktycznych zastosowań skali do pomiaru gotowości wobec technologii.

Dorobek teoretyczny w obszarze badań interakcji człowieka i technologii jest bogaty, poszczególne nurty teoretyczne są ze sobą wzajemnie powiązane oraz mają też widoczny rdzeń psychologiczny. Koncepcja gotowości technologicznej powstała w odpowiedzi na ograniczenia wcześniejszych teorii wyjaśniających interakcję człowiek-technologia z perspektywy cech technologii. Wybierając to zagadnienie jako przedmiot moich badań, staram się więc poszerzyć obszar zainteresowań psychologii o interakcję człowieka i technologii, a dziedzinie interakcji człowiek-komputer przywrócić perspektywę myślenia psychologicznego.